

ІННОВАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. Досліджено наукові засади поняття інноваційної безпеки як невід'ємної складової економічної безпеки держави. Проведено аналіз сучасного стану інноваційних процесів та перспектив інноваційного розвитку держави.

Аннотация. Исследованы научные основы понятия инновационной безопасности как неотъемлемой составляющей экономической безопасности государства. Проведен анализ современного состояния инновационных процессов и перспективы инновационного развития государства.

Annotation. The scientific basis of innovative security concept as an inseparable part of the state economic security has been examined. The current state of innovative process and prospectives of state innovative development have been analysed.

Ключові слова: інновації, інноваційна безпека, економічна безпека, науково-технічний розвиток.

Стабільне економічне зростання у всіх галузях економіки будь-якої країни безпосередньо залежить від динаміки та рівня розвитку інноваційної сфери, наукоємних галузей та технологій. Забезпечення стрімкого та динамічного економічного розвитку потребує відповідного рівня технічного, технологічного, наукового забезпечення, необхідного для розробки та запровадження нових інноваційних проектів та відповідного захисту наукової, інноваційної, інтелектуальної та інформаційної власності.

Слід зауважити, що саме інноваційна безпека як важлива складова національної безпеки у вітчизняній економічній науці є малодослідженою. В Україні вже існують наукові дослідження, які формують теоретико-методологічне підґрунтя для розвитку подальших досліджень у сфері інноваційної безпеки. Однак подальшого розвитку потребують питання, пов'язані із обґрунтуванням місця і ролі інноваційної безпеки в системі національної безпеки, вивченням інноваційних факторів формування економічної безпеки держави в нових економічних умовах, удосконаленні наукової термінології тощо.

Над напрямом інноваційного розвитку державного регулювання інноваційної діяльності, основ та механізмів її функціонування, впливу інноваційної діяльності на рівень, темпи та механізм економічного зростання, рівень економічної безпеки в цілому працювала велика кількість видатних вітчизняних та закордонних вчених: І. Ансофф, І. Бінко, Гриньова В. М., Гітман Л. К., Данілішин Б. М., Дж. Джонк, Денисенко М. П., Еклунд М. Д., В. Зомбарт, Кириченко О. А., Єрмошенко М. М., Крондратьєв М. Д., Кінах А. К., П. Портер, Томпсон А. А., Сухоруков А. І., Семиноженко В. П., Олейніков О. О., М. Фрідмен, Федоренко В. Г., Ф. Хайек, Й. Шумпетер.

Разом з тим, незважаючи на велику кількість досліджень та публікацій, питання інноваційної безпеки як складової економічної безпеки не мають достатнього глибокого дослідження та висвітлення, та є перспективним і актуальним напрямом для подальшої науково-дослідної діяльності.

Дослідження теоретичних засад формування та сутності інноваційної безпеки як складової економічної безпеки.

Питання інноваційного розвитку та інноваційної безпеки в останні роки набуло нового важливого значення, оскільки сьогодні в це поняття вкладається нова філософія розвитку економіки й економічної безпеки будь-якої країни. При цьому поняття інновації та інноваційні фактори в сучасних економічних умовах повинні розглядатися під новим кутом зору, як і будь-які процеси чи зміни, що приводять до активності та динаміки розвитку і несуть в собі суттєві як позитивні фактори розвитку, так і загрози та небезпеки. У сучасному розвитку науки інноваційна безпека та її забезпечення розглядається як невід'ємна частина системи економічної безпеки держави.

У науковій літературі інноваційну безпеку часто розглядають як одну зі складових економічної безпеки [1, с. 84]. Однак дослідження інноваційної безпеки у цьому напрямі здебільшого обмежується ідентифікацією та аналізом окремих її індикаторів у контексті оцінки економічної безпеки держави. Водночас концепція інноваційної безпеки все ще залишається нерозробленою.

Поняття інновації ввів ще у 30-ті роки ХХ століття один із фундаторів інноваційних теорій економічного розвитку Йозеф Шумпетер. Автор трактував інновацію як зміну з метою впровадження і використання нових видів товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації промисловості [2, с. 577].

Серед визначень інноваційної безпеки, які зустрічаються у наукових працях, заслуговує на увагу дефініція М. Палкіної та Д. Пшеніцина, відповідно до якої інноваційна безпека регіону – це "характеристика його інноваційної сфери, яка визначає одночасно рівень стійкості економіки регіону стосовно внутрішніх і зовнішніх загроз та його здатність до інноваційного розвитку" [3, с. 42].

На думку автора, інноваційна безпека не може розглядатися лише як одна зі складових економічної безпеки. Враховуючи інтегральність та полізмістовність поняття інноваційної безпеки та її тісні взаємозв'язки, крім економічної та соціальної, і з іншими складовими національної безпеки, насамперед з інформаційною, а також важливу роль інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку суспільства, автор вважає, що інноваційна безпека поряд із

Виходячи з цього, автор пропонує визначити поняття інноваційної безпеки держави як її здатність зберігати, накопичувати та розвивати свій інноваційний потенціал, протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам у інноваційній сфері.

Ураховуючи специфіку національної економіки та світовий досвід, можна виділити низку складових інноваційної безпеки держави:

- 1) реструктуризація економіки, зростання частки п'ятого та шостого технологічних укладів (мікроелектроніка, гена інженерія, робототехніка, космічні технології та ін.);
- 2) введення інновацій у всі сфери життєдіяльності суспільства;
- 3) створення і підтримка національної інноваційної системи;
- 4) розвиток інноваційних технологій в освіті та науці, їх повноцінне фінансування і використання;
- 5) розширення присутності національних структур в інформаційних мережах;
- 6) забезпечення захисту прав інтелектуальної власності, зокрема у сфері розробки інновацій;
- 7) забезпечення оптимального балансу "обігу інновацій" – створення умов для роботи висококваліфікованих місцевих кадрів у національній економіці за умови можливості їх стажування у зарубіжних країнах, залучення іноземних фахівців до роботи в національних інституціях.

Інноваційна безпека, як і будь-яка інша складова національної безпеки характеризується певними загрозами, які відрізняються залежно від конкретної держави чи періоду її розвитку. Зокрема, А. Сухоруков [4, с. 96] серед сучасних загроз інноваційній безпеці України цілком слушно виділяє такі: недостатній рівень фінансування науково-технічних робіт; слабкий розвиток інфраструктури трансферу технологій; зниження експорту і зростання імпорту наукоємних товарів; слабкий рівень інформатизації інноваційної сфери; недосконалу стимулюючу та податкову політику держави; повільний розвиток ефективних форм інноваційної діяльності.

Поряд із виділенням інноваційної безпеки як окремої складової національної безпеки, варто розглядати також інноваційні фактори національної безпеки загалом. Зокрема інноваційна складова є визначальною у таких компонентах економічної безпеки як енергетична, зовнішньоекономічна, транспортна, соціальна безпека тощо. Очевидно, що проблеми пошуку нових і використання нетрадиційних джерел енергії, зростання наукоємності експорту, розвитку наукоємного транспортного машинобудування, трансформації трудової діяльності відповідно до нових економічних умов та захисту національної інтелектуальної власності загалом мають важливе стратегічне значення.

Водночас існують також тісні функціональні взаємозв'язки між інноваційною та інформаційною безпекою. Адже сучасна інноваційна діяльність неможлива без оперування інформацією та вищою формою її організації – знаннями, а інформаційна сфера організована і розвивається головним чином на основі технологічних інновацій [5, с. 183].

Інноваційна складова характерна також для всіх інших компонентів національної безпеки (геополітичної, військової, екологічної тощо). Якщо розглядати питання дещо ширше, то, слід зазначити, що інноваційні фактори у сучасний період суттєво впливають не лише на економічну безпеку, але й на саму можливість існування держави. Адже у процесі "обігу інновацій" створюється замкнене коло – для того, щоб мати можливість купувати інновації, держава повинна мати для цього фінансові можливості, для забезпечення яких необхідно знову ж таки активно розвивати найбільш динамічні і прибуткові в сучасних умовах наукоємні інноваційні галузі економіки.

Інноваційна безпека, поряд із економічною та інформаційною, є важливим елементом національної безпеки держави. Особливого значення в сучасних умовах набувають також інноваційні фактори національної безпеки, тобто ті явища та процеси у інноваційній сфері як внутрішнього, так і глобального характеру, які мають суттєвий вплив на сучасний стан та перспективи розвитку системи національної економічної безпеки, і роль яких у розвитку України і багатьох держав постійно зростає. Все це приводить до того, що актуальною проблемою розвитку національної економіки є формування ефективної системи економічної безпеки держави, важливим фактором якої є активізація інноваційної діяльності.

Тобто можна наголосити на необхідності і доцільності дослідження умов, особливостей створення і подальшої підтримки функціонування системи економічної безпеки, яка б відповідала сучасним вимогам функціонування і розвитку держави та була б спроможна протистояти зовнішнім загрозам і викликам.

Наук. керівн. Клименко О. М.

Література: 1. Мартинюк В. П. Оцінка сильних та слабких сторін вітчизняної економіки на основі розрахунку інтегрального показника економічної безпеки держави / В. П. Мартинюк // Економіка природокористування і охорони довкілля. – 2010. – С. 80–91. 2. Миценко І. М. Інноваційна безпека України в процесі інтернаціоналізації знань / І. М. Миценко // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : [сб. научн. трудов]. – Донецьк. – 2011. – Ч. 2. – С. 571–579. 3. Пабат О. В. Інноваційна та економічна безпека держави: суть та підходи до визначення понять / О. В. Пабат // Конкуренція : [вісник антимонopolного комітету України]. – 2010. – № 4(39) – С. 40–44. 4. Павленко І. А. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / І. А. Павленко, Н. П. Гончарова, Г. О. Швиданенко. – К. : КНЕУ. – 2010. – 150 с. 5. Максимова Т. С. Формування інноваційної політики держави / Т. С. Максимова, О. В. Філімонова, К. В. Лиштван // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 2. – С. 181–183.